

A man in a blue button-down shirt is shown from the chest up, holding a yellow tape measure against a red surface. He is looking towards the camera with a slight smile. The background is a dark red wall with a diagonal shadow.

ARTS ESCÈNIQUES

Els artistes del circ surten de la carpa

El circ ambulat no passa pel seu millor moment, però la seva ànima resisteix perquè és impossible matar la força del seu llenguatge. L'acrobàcia, l'emoció, el riure, la tensió, l'equilibri, la sorpresa i, sobretot, el risc són els elements amb els quals treballen els professionals lleidatans que en reivindiquen la vigència.

TEXT I FOTOS: JAUME BARRULL CASTEL·LÍ

Algú passa per davant la paret de totxos que protegeix un solar abandonat i estira la cantonada d'un cartell enorme mal enganxat. Al descobert, mig amagada entre un cap de llista i un logotip comercial, apareix la figura d'un Tarzan lluitant amb un cocodril; és la propaganda fantàsica d'un circ ambulat de nom pompós que la tardor passada va aixecar la carpa als afores del poble sense que ningú els fes gaire cas. El circ Raluy de Barcelona encara manté viva l'essència de la vella tradició familiar i fa gires amb els seus espectacles per tot el món, però no enganya el públic amb promeses inversemblants. És molt curós amb la qualitat dels números que surten a pista. La majoria, emperò, s'han quedat atrapats en els tòpics de l'imaginari col·lectiu sense renovar-se i, ara com ara, estan condemnats a desaparèixer perquè la competència és molt ferotge.

Una trobada dels millors *skaters* del món al Fòrum de Barcelona, la retransmissió de la final de Champions en directe o un diumenge a Port Aventura han desbancat el circ com a espectacle de risc; una tendència que els francesos ja van començar a revertir als anys vuitanta. L'aleshores ministre de Cultura, Jack Lang, va decidir capgirar la truita i tractar-lo com una disciplina artística amb un potencial que necessitava renovar-se abans de morir agonitzant. "En aquest sentit van saber-lo impulsar perquè van distingir entre el circ com a tema i el circ com a llenguatge", afirma Mercè Mateu, vinculada a la formació teatral i professora d'activitats gimnàstiques, acrobàtiques i d'expressió corporal a la facultat d'INEFC des de fa més de trenta anys. "A Catalunya, en comparació amb la resta de l'Estat i, segurament per proximitat amb França, fa més temps que hem desenvolupat el llenguatge del circ com a forma d'expressió a través de professionals que han arribat a les disciplines circenses sense formar part d'un muntatge de carpa tradicional". Tot i això, Mateu reconeix "que queda molta feina per fer en tots els àmbits, des de les administracions fins al públic, passant pels mateixos professionals del sector".

Canvis lents que desesperen una mica quan es comparen amb la resta d'Europa i es consolen quan recorden el propi passat. Ramon Caballol fa de pallasso des de finals dels anys setanta, i malgrat la crisi actual reconeix que "era molt més difícil treballar aleshores que no pas ara. Recordo que la primera vegada que amb un company ens vam maquillar per fer un petit número al carrer Major de Lleida, la gent quan ens veia amb les cares pintades s'apartava espantada. Avui en dia tothom hi està més acostumat i saben quines són les teves intencions quan muntés un espectacle en una plaça". Caballol és un dels quatre integrants de la companyia Sac Espectacles i un dels pocs

PALLASSOS.
Aquesta figura té una llarga tradició a Lleida, sobretot vinculada al teatre de carrer.

membres lleidatans de l'Associació Catalana de Professionals del Circ, "encara que el personatge l'he desenvolupat sobretot en espectacles de carrer i poc en sala o pista".

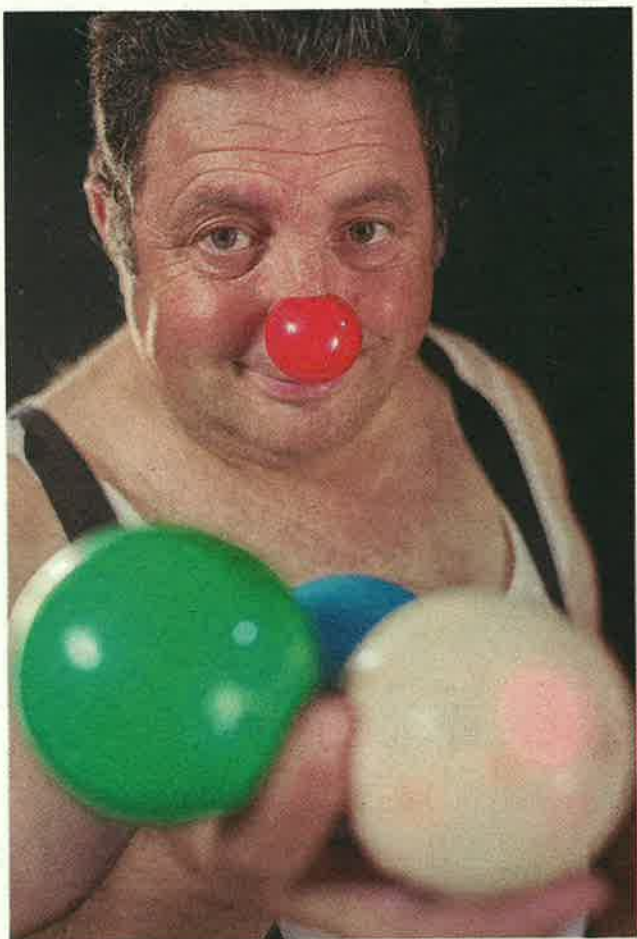
El circ, tal com es representa en el nostre imaginari, entra a Catalunya a finals del segle XVIII a través de companyies franceses i italianes itinerants; i fins als anys trenta del segle passat van ser moltes les companyies autòctones i de fora que treballaven de manera itinerant per tot el territori, adaptant números i figures que ja existien d'antic. Al circ romà ja hi participaven animals exòtics; Jordi Jané apunta que "en tombes i representacions egípcies o inques s'han trobat referències a figures d'equilibristes" i Magí Valls, pallasso de l'Horta lleidatana, recorda que "el bufó com a antecedent directe era una figura molt present a qualsevol cort de l'edat mitjana".

Si ens diuen la paraula *circ* visualitzem una carpa enorme i circular de franges blanques i vermelles, però "les disciplines que s'hi treballen històricament a dins la pista poden sortir i mèsclar-se cada vegada més amb altres expressions artístiques i participar d'espectacles en altres espais", comenta en Pere Toro, de la companyia Improvisto's Krusty Show i un dels responsables del CircPicat, el festival de circ que va tenir lloc el cap de setmana passat a Alpicat. En aquesta primera edició "vam convidar en Jam, un clown que també ha participat a la Fira de Teatre o ha dut l'espectacle Minute a la Fira de Titelles de Lleida", una prova irrefutable que els artistes se senten còmodes buscant el seu propi camí i jugant en diferents terrenys perquè "per una banda està desapareixent el model clàssic, al qual mai no hem treballat, i per l'altra encara no existeix un cir-

En els números de circ té molta presència el risc, la tensió creixent que el públic viu intensament en un joc d'emocions i sorpresa que s'allibera amb l'èxit final

HISTÒRICS.
Ramon Caballol és un dels pallasos amb més història de les nostres comarques.

cuit estable per aquest tipus de propostes”, apunta en Pere. “Nosaltres fa quinze anys que treballem i fins l’any passat la Diputació de Lleida no ens va incloure com a companyia circense a la llista d’espectacles per als ajuntaments perquè no reconeixia aquesta modalitat artística”.

Una variant artística que existeix, que va buscant el seu espai, encara que sovint minoritària i mesclada en el món del teatre i l’animació, una relació amb una clara vocació de circ perquè juga amb el risc. “Aquest és un dels components que distingeixen els números circenses, l’existència d’un perill fonamentalment físic perquè el foc crema, els vidres tallen, els pesos poden lesionar-te una vèrtebra i caure d’una alçada considerable pot ser molt perillós”, sentència el Magí després de descarregar-se els cinquanta quilos que pesen les dues bicicletes que aguanta sobre la barbata en un número que fa mal al coll només de veure. Un tipus d’espectacle i lògica que ha anat variant la seva naturalesa fins a postures més estètiques i emotives que senzillament espectaculars. “L’evolució natural no és exclusivament cap a la dificultat tècnica, sinó cap a la creació d’espectacles suggerents que van més enllà de la pura exhibició tècnica”, comenta Mateu quan recorda el sentit del circ com a llenguatge.

Gadi és de Lleida ciutat i també va començar als anys noranta en el món del teatre de carrer, “encara que de seguida em vaig en-

RISC. Els números d'acrobàcia són molt exigents físicament i exposats a un perill evident.

Mercè Mateu

Professora d'expressió corporal a INEFC i membre de l'APCC

"ENCARA QUEDA MOLT PER FER"

Els circs ambulants que recorren Europa des de fa tres segles acostumen a ser comunitats prou tancades i viure com una gran família, els membres dels quals sovint estan literalment emparentats entre ells. En aquest micromón les tècniques de l'acrobàcia, la doma d'animals, els malabars o la màgia s'aprenen des de petit; "una transmissió informal i natural de coneixements que passava de pares a fills i de generació en generació", explica Mercè Mateu, membre de l'Associació de Professionals del Circ de Catalunya que participa de la comissió que juntament amb la Generalitat de Catalunya estan redactant un primer pla d'estudis de disciplines circenses en forma de cicles formatius de grau mitjà i superior; projecte que forma part del Pla Integral del Circ, del qual ja se n'ha fet una segona versió actualitzada fins al 2015. "Encara queda molt per fer, hi ha qui quan escolta les paraules *formació* i *circ* de seguida pensa en la inclusió d'una escola formal dins la vida nòmada dels professionals de la pista per poder educar la canalla que hi viu; però nosaltres estem parlant d'ensenyar les tècniques que hi són vinculades a través d'ensenyaments reglats, com passa a la resta d'Europa". De la mateixa manera que hi ha l'Institut del Teatre, escoles de cinema, cicles formatius de disseny o el grau universitari de Belles Arts, "a la majoria de països de la Unió Europea hi ha estudis de circ, fins i tot universitaris en alguns casos". Aquesta anormalitat en termes formatius fa que l'entrada de la gent jove al món del circ sigui molt més dispersa i no facilita una base estable de professionals que puguin crear xarxa. "En totes les disciplines artístiques un títol acadèmic no és garantia de res", matisa Mateu, "però ara que fa anys que es va anar esquarterant el model clàssic hi ha d'haver la possibilitat de formar professionals d'una manera reglada. Tot i això cal tenir en compte que ja fa molts anys que a Catalunya, a banda de cursos i tallers més o menys puntuals, de centres més o menys permanents que ensenyen disciplines de circ, hi ha l'escola Rogelio Rivel a Barcelona. Hereva de projectes anteriors que ja havien posat la primera pedra, és l'escola de referència a Catalunya i de les seves instal·lacions n'estan sortint professionals amb molt de futur".

Fins ara, o encara ara, els camins per accedir al món del circ han estat molt diversos i gairebé cadascú es feia el seu. "Des de l'actriu de teatre que a poc a poc s'interessa per les tècniques com l'equilibri o els malabars i aleshores indaga, assaja, coneix gent, fa tallers i a poc a poc es va obrint el seu camí, fins a joves que hi arriben des de la gimnàstica esportiva pura i dura. Alguns estudiants d'INEFC que cursen la meua assignatura d'expressió corporal s'han vist atrets per aquesta possibilitat més artística i s'han anat allunyant del camí esportiu per atansar-se al del circ". La gimnàstica professional és molt sacrificada, la vida a les categories d'elit s'acaba molt aviat i encara que siguin molt bons mai no guanyaran com els professionals d'altres esports més populars com el futbol o el tennis, "aleshores el circ també es converteix en una sortida per a una minoria que vol anar una mica més enllà de la tècnica per assolir un llenguatge". La formació, però, també va lligada a les perspectives de guanyar-se la vida, i en aquest sentit "encara hem de fer molta feina perquè molts professionals catalans se n'han d'anar a fora a buscar feina".

El llenguatge circense està trencant fronteres per integrar-se en espectacles amb altres disciplines

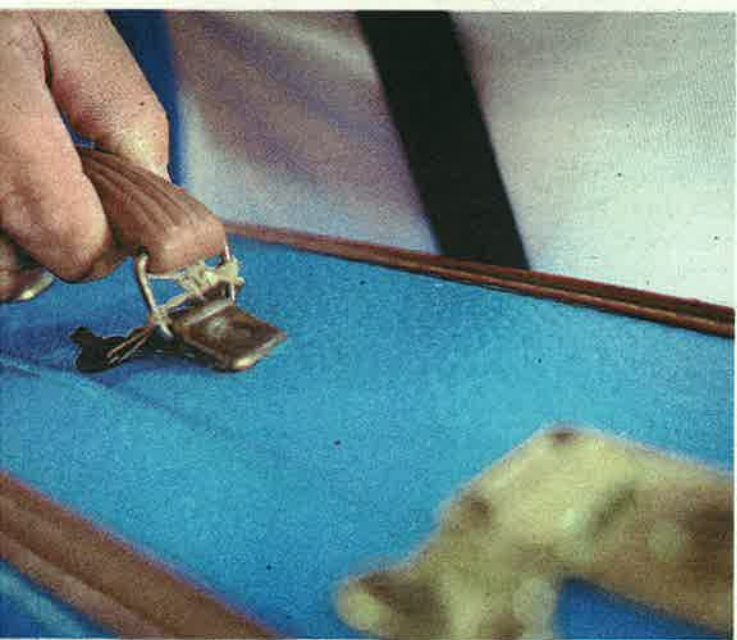

carar als malabars i les acrobàcies, m'atreia l'exercici en alçada i l'adrenalina al mateix temps que a poc a poc passava de ser una afició a una professió. Quan vaig veure clar que m'hi volia dedicar vaig anar a Barcelona a estudiar a l'escola Rogelio Rivel, i això em va permetre fer contactes i continuar treballant. Especialment intensa va ser l'experiència de participar durant gairebé un any en un projecte de circ social organitzat per Pallassos sense Fronteres al Salvador. Va ser molt enriquidor poder treballar amb canalla i oferir-los un espai on les relacions entre ells eren més lliures i sinceres, trencant prejudicis i tòpics fruit d'una societat plena de desigualtat". Gadi va patir una lesió que va apartar-la temporalment del trapezi, però l'experiència llatinoamericana i les pròpies sensibilitats van dur-la a estudiar Educació Social. Ara sóc educadora a Lleida, però continuo vin-

culada a través de l'Associació d'Amics del Circ de Lleida, des de la qual ens trobem al pavelló dels Magraners de Lleida i practiquem amb teles i trapezi".

Una passió, una afició o una activitat que es pot convertir en una excusa per passar una bona estona i jugant jugant muntar una petita companyia. Amb aquesta dinàmica van començar les Entelades, un grup de noies que viuen al Pallars i que es van apuntar "a un taller d'acrobàcia que van organitzar a Sort ara fa una pila d'anys", comenta la Maria Grau. "I a poc a poc ens vam anar introduint en aquest món fins que ens vam animar a muntar un petit espectacle; encara que és difícil moure'l perquè no hi ha espais concrets per poder muntar l'estructura necessària per fer-lo". Obrir-se camí és el més complicat, i sobretot en aquest món sense instruccions que està en

transició entre el vell món que està en hores baixes i el nou que encara s'està construint. "Viure del circ no és gens fàcil, demana moltes hores d'entrenament que ningú no et paga, necessita molta dedicació i molt sacrifici que ningú veu", confessa la Júlia Farrero, que des que va descobrir el trapezi intenta combinar-lo amb la fisioteràpia; "una feina em dona els ingressos necessaris per poder invertir en els projectes de circ que em motiven, però al mateix temps em pren unes hores que també són necessàries per practicar i practicar. Hi ha dies que penso que és molt dur i sacrificat, però la satisfacció quan et surten les coses bé és enorme i aleshores treus forces per seguir endavant". Sempre endavant, sempre amunt i sempre una mica més difícil perquè, com resa la sentència que forma part de l'esperit circense, la funció ha de continuar.

ENTRENAMENT.
Al pavelló dels
Magraners de
Lleida entrenen
teles i trapezi dos
dies per setmana.